

СИНКРЕТИЗМЪТ НА НАУЧНИТЕ ПОДХОДИ И ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ПРАКТИКА ВЪВ ФОКУСА НА ЕФЕКТИВНОСТ И УСТОЙЧИВОСТ ЧРЕЗ ОБРАЗОВАНИЕ

доц. д-р **Офелия Иванова Кънева**,
ВСУ „Черноризец Храбър“

Абстракт: Статията споделя разсъждения за възможностите на децентрализацията и партньорството в образованието с изпреварващото мислене за ценността на въвлечените страни, правейки препратки към световната практика. На тази база се провокира възможност за анализ на политиките на бъдещето по отношение на образованието, обществените нужди и транснаучното творчество и практически принос. Целта на изложението е да въздейства върху мисленето за образованието и децентрализацията така, че същите да бъдат признати като агенти на промяната в своето взаимодействие, повлиявайки на настоящето адекватно и в този смисъл бъдещето да е добро в политически, обществен, икономически и академичен план.

Ключови думи: управление, децентрализация, публично-частно партньорство, ефективност в образованието

THE SYNCRETISM OF SCIENTIFIC APPROACHES AND EDUCATIONAL PRACTICE IN THE FOCUS OF EFFECTIVENESS AND SUSTAINABILITY THROUGH EDUCATION

Assoc. prof. Ophelia Ivanova Kaneva, PhD
VFU Chernorizets Hrabar

Abstract: This article shares thoughts about the possibilities of decentralization and partnership in education with forward-thinking on the value of engaged stakeholders, referencing global practices. Based on this, it provokes the opportunity for an analysis of future policies regarding education, societal needs, transdisciplinary creativity, and practical contributions. The aim of the exposition is to impact thinking about education and decentralization, recognizing them as agents of change in their interaction, influencing the present adequately, and thus shaping a positive future on political, societal, economic, and academic levels.

Key words: management, decentralization, public-private partnership, effectiveness in education

Въведение

Парадоксът за съвършенството на простите неща минава през поредица от научни познания, теоретични постановки, изследвания, обобщения и купища стандартни документи, за да се структурира работещ механизъм, универсален, но и отчитащ спецификата на процесите. Консервативната система на образованието, в частност средното образование, е във все по-остър сблъсък с реалността, с това което имаме, можем и желаем да постигнем като общество. Теорията в известен смисъл атакува консервативната практика с ефектни, но нестандартно приложими методи, процедури, констатации. Сякаш системата на средното образование предизвиква „системата на просвещението“, на онова консервативно, структурно, неизменно, базисно значение и по-конкретно на неговото управление, с взрив от иновативни, но непроверени масово в учебната практика структури на управление. Този труд илюстрира фокусът от необходимости, които днешното средно образование трябва обмислено да приложи в управлението на образователните институции като уважава спецификата на всяка една от тях.

Най-общо и приемливо би било да въведем и разбирате за смисъла на децентрализацията за ефикасност в образованието, разгърнатата своеобразна метапредстава за отговорност, социално включване и изпреварващо човешките нужди в обществена изгода, план на мислене и действие. И точно в този капан ни въвлича умело стремежът към съчетаване и взаимодействие между научната теория и конкретната образователна практика с цел постигане на по-добра ефективност и устойчивост в образованието. Издигайки авторитета на решенията, които се създават на база обществен, правен и икономически анализ, въздействащ локално, с размислите в настоящата разработка се подчертават предимствата и авторитета на подхода на ефикасността, като ги поставя над и пред обществените предизвикателства, мотивирайки решителност в развитието на идеята и практическото ѝ имплементиране.

За ресурсемкостта на образователната практика

Предизвикателствата пред средното образование притежават специфичността да бъдат динамични, разнообразни и обществено рефлектиращи с мощ, на която трудно може да бъде намерен аналог в съпътстващата действителност. В различни аналитични подходи в тях може да се търсят посоките на ангажименти към педагогическия състав, към работодателите, към администрацията, към бъдещите поколения, към настоящите родители, към местните общности, към обществото и държавата като цяло, към мрежата

от партньори в хуманната сфера, към академизма и прочее. С активното развитие на политиките и процесите в подкрепа на свободното движение на хора, неминуемо глобалността на всички тези предизвикателства бива подчертана. Така в съвременното всички те губят своя национален цвят и придобиват наднационална значимост, оставяйки пасивите от неотговорените ангажименти там, където политиките са слабо реализирани, и трансферирайки активите там, където конкуренцията и правилата на движение на съвременните социални процеси предлагат гъвкави възможности в адекватни срокове.

Редица правителства успешно отговорят на тези предизвикателства през последните декади, като прилагат публично-частно партньорство и интегрират мащабно възможностите на частния сектор към публичните ангажименти. Така практиката последователно натрупва умело надграждане чрез прилагане на децентрализация в образованието, което от своя страна води до съвременност, разумност, ефикасност без излишно разходване на ресурси. Дори напротив – при оптимално комбиниране на наличните средства, се постига ефективността от натрупаните вече знания и опит в образованието, на локално ниво (и не само). На база всичко това, логиката води към категоричността на разбирането, че децентрализацията, добре позната в съвременната практика, е очевиден отговор на предизвикателства, пречателни за адекватната реакция на забързаното ежедневие, която образованието следва да има. Но и не само това, защото тя дава възможност константно да се интегрира дължимият респект към въвлечените в образователния процес заинтересовани страни, с ясното разбиране, че същият не може да бъде развиван без специфичното и смислено въвличане на всички участници в устойчив модел на взаимодействие, който гъвкаво и отговорно да приляга на обществените очаквания и потребности.

Със силата на глобалното общуване, подобни подходи могат да бъдат наблюдавани с еднаква сила както на изток, така и на запад; в по-развити общества и в развиващи се такива. При по-прецизно вглеждане не може да се пренебрегне и фактът, че партньорството в училищното образование се налага както в общества с дълбоки традиции (Reeves, E., 2013) в образователната инфраструктура, така и в такива с новосъздадени училищни мрежи (www.english.education.gov.qa).

За управленските координатни системи като хуманитарно изкуство

Безспорно темата за ефективността на образованието, представлява особен интерес за всички общества и за много хора индивидуално. Развитие на образованието

не може да бъде ангажимент единствено на самата система за образование. С размаха, издигащ отново ценността на човека в център на цивилизационния ход днес, основателно може да се твърди, че образованието работи за човека в широк смисъл: за създаването и разпространението на знания, навици и умения, чрез които се социализира, позиционира и живее по-добре в общността. Така образованието своеобразно приема ролята на крайъгълен камък в развитието на съвременното общество, насърчавайки и същевременно рефлектирайки политическите, икономическите, гражданските, обществените, културните и ред други процеси, в стремежа си да се подобри качеството на живот, процесите на благополучие и възможностите за благоденствие.

Ясно следва да проличи в деликатна критика от междуредията, че децентрализацията в образованието е недостатъчно разработена тематика и истинско предизвикателство, което изисква настоятелен прочит, овладяване на нов научен, практически подход и надграждане на традиционното административно мислене. Реално теоретичните, подпомагайки потенциалния дуел от хвърлената ръкавица на иноваторите – привърженици на децентрализацията, следва да заострят своето внимание към осветляване на белите петна в съществуващите теоретични разработки и да създадат условия за генериране на ясни насоки за разгръщане на творчеството по темата.

Нещо повече, предизвиквайки колегиума да работи широко в дискуссионната област, следва да се въведат и предизвикателства в подготовката на специализирани кадри, правейки трансфер на овладени и вече традиционни за юридическите и икономическите специалисти подходи, които да бъдат адекватно разглеждани в образователния процес на съвременните специалисти – управленци, администратори – така, че децентрализацията и/или публично-частното партньорство да бъдат част от динамичната практика, в отговор на забързаните предизвикателства в глобален и локален план на действие.

Всичко това с целта разкриването по същество на напредъка на децентрализацията в амбициозната професионална среда на образованието да бъде разглеждана чрез силните страни и възможности на наличния ресурс от правни, обществени и икономически инструменти. Този трансфер на опит е един успешен модел за сферата на обществените науки въобще (Кънева, О., 2021). Той следва да бъде развиван, а не подценяван в академичните среди, за да отговори адекватно на практическите парадигми пред образованието.

Отговорът на всички тези съвременни, следователно актуални, очаквания и изисквания логично не може да бъде събран в единния и конформистки образ на едно решение. В този ред на мисли предизвикателствата, както пред образованието, така и пред общностите и обществата, биват увлечени във фунията на само-катализиращи се и взаимно-провокиращи се елементи, чиято разделеност и свързаност влияе пряко и почти мигновено на всички въввлечени лица – традиционно разглежданите ученици, учители, родители, но и безспорно ангажираните кметове, работодатели, културни дейци, спортисти, граждани, политици. И със светкавичните стрели на преход от местна значимост и влияние към глобална такава и обратно – каквито обстрелват съвременния човек, но и общество като цяло – прорезите към ядрото на предизвикателствата пред образованието стават трудно обятни и почти демотивиращи за тези, които следва да взимат решенията днес.

В същото време решенията в образованието, когато и от когото и да бъдат взети, придобиват широко влияние чрез дигиталната среда, в която всички биват неминуемо въввлечени в хода на XXI век. Това прави чувствителността към международната динамика необходима в ежедневен план. А честотата на движенията на въввлечените в образователния процес лица бива повлияна и дори подчинена не само на темпа на една стандартизирана държавна образователна система, но и на вихъра от съпътстващи реформи в държавите и частните инициативи по света.

Подобна хипотеза не може да бъде открита в годините назад (Николова, Н., 2018), нито в началото на просвещението, нито в хода на събитията до стратегията за учене през целия живот (Николаева, С., 2004). Тя е уникална в развитието на човешката цивилизация и с нея обществата се сблъскват за първи път. И въпреки осъзнатостта за мощта на този сблъсък в редица сектори на съвременното съществуване, традиционните подходи продължават да надделяват в операционализирането на управлението на процесите, предизвиквайки и изкуството на мениджмънта не само в образованието, но и в икономиката, в политиката, в регулативността на съвременното глобално общество (и не само). Така стилът на Питър Дракър за превръщането на мениджърските усилия и управленски координатни системи в хуманитарно изкуство (Славенков, Б., 2009) за пореден път повдига и въпроса дали решенията за образованието следва да се взимат на микро, на мезо и/или на макро ниво. Следва ли тяхната природа да е подчинена на традиционализма и неизменните образователни ценности като устои на всяко общество през всяка епоха, или следва да имат изпреварваща сила, бидейки отговорни за благополучието на бъдещето като цяло?

От предизвикателства към въпроси

Традиционната сложност на образователната система, обусловена от факта, че преследва множество цели в същността си, се мултиплицира и с динамиката на съвременното, забързано от дигиталните технологии и глобалния обмен на данни и ресурси. Така качеството на образованието повече от всякога е поставено в мрежа от съпътстващи рискове, чиито отговори и чиято превенция далеч надхвърлят познатия инструментариум на държавната образователна система или на една образователна единица. По този начин, много по-силно от когато и да било в историята на образованието, работата в активно взаимодействаща партньорска мрежа става приоритет. Друг е въпросът дали съпътстващите в тази мрежа партньори имат адекватното ниво на готовност да бъдат компенсиращи предизвикателствата фактори, или катализиращи качеството агенти. Съвсем друг е и въпросът дали правната рамка дава гаранциите потенциалът на добро партньорство да бъде разгърнат в полза на всички въввлечени лица? А отделно следва да се повдигне и въпросът дали е на лице политическа воля потенциалът на партньорството да бъде подкрепен така, че да засили влиянието си върху качеството на образованието на местно, регионално, национално и над-национално ниво?

И отново, връщайки няколко абзаца по-рано темата, може ли всички тези отговори да се съсредоточат в едни ръце? Може ли един субект да бъде отговорен за решенията, влияещи на ефективния ход на образованието? Как в съвременното общество се стига до категоричността на едно решение, което влияе и ангажира необятния брой на въввлечените лица? И как в анонимността на глобалния свят се съхранява идентичността на местната общност, така ценна за изграждането и израстването на всяка личност? В този ред на мисли, следва ли местните власти да бъдат по-ангажирани като регулатори в обществената значимост на качеството на образователните процеси или в духа на глобалността, тази отговорност следва да бъде силно централизирана? Дали пазарните принципи на Адам Смит (Смит, А., 2011), не косвено, а съвсем пряко повлияни от човешкия фактор, биват интегрирани в съвременните образователни системи? И ако да, доколко образователните системи могат да бъдат разглеждани като пазарни? А като пазар? Каква е рефлексията на образователната система към качествено различните поколения обучаеми, чиято забързаност в промените често се свежда до ежегодна, за разлика от по-ранното измерване във випуски или в декади?

Вместо епилог

Във фокуса на ефективност и устойчивост чрез образование синкретизмът на научните подходи и образователната практика може да бъде описан с различни термини, които подчертават тяхното взаимодействие и взаимозависимост. Дали ще се търси (1) интеграция на научните подходи в образованието, или (2) обединение на методи и техники в образователния процес, или (3) съгласуване на практически методи с научни принципи, както и (4) сливане на учебни подходи или пък (5) съчетаване на академични и приложни аспекти в образованието чрез (6) интердисциплинарни подходи и (7) ефективно прилагане на научни изследвания в образованието, търсеци (8) съгласуване на иновации с образователната практика и (9) използване на едновременността на научни и образователни аспекти - от всички гледни точки привлекателният център е ефективност и устойчивост на обществените мрежи и процеси, който по силата на вече повдигнатите мотиви, е предимството и тежестта на образованието.

Най-вероятно всичко в образователната система може да се представи като въпрос. А за много въввлечени лица, може да се представи и като отговор. Срещата между въпросите и отговорите в съвременното, обаче, следва да бъде не само навременна, но и ефективна и най-вече ефикасна. В унисон с критиките по отношение именно на ефективността и ефикасността от вложените в образованието ресурси и последствията в благополучието на обществата от всичко това, е редно да се търсят и подкрепят възможности за устойчиви, но и ad-hoc реакции, с които да се усъвършенства образованието така, че най-вече да не изостава от естествения цивилизационен ход. А в един съвсем резонен, а не толкова амбициозен прочит, образованието следва отново да заеме своето място на изпреварващ фактор в развитието на хората и обществата.

Библиография

1. Кънева, О. (2021). Публично-частното партньорство в училищното образование. Възможности, проблеми и решения. ВСУ „Черноризец Храбър“

2. Николаева, С. (2004). Проектно-базирани подходи в образованието: История, Настояще, Перспективи, годишник на СУ „Св. Климент Охридски“, книга Педагогика, 97.

3. Николова, Н. (2018). Аналитична философия на образованието - история, методи и перспективи. *Philosophy* (0861-6302), 27(2).

4. Славенков, Б. (2009). Питър Дракър като икономист, или за границите на управлението като свободно изкуство, сборник „Питър Дракър бизнесът и мениджмънтът в идващото общество“ с. 207-222, УИ „Паисий Хилендарски“

5. Смит, А. (2011). Изследване о природе и причинах богатства народов. Litres.

6. Reeves, E. (2013). Public-Private Partnerships in Ireland: a review of the experience 1999-2012. Available at SSRN 2215795.

7. www.english.education.gov.qa visited 12.11.2023